

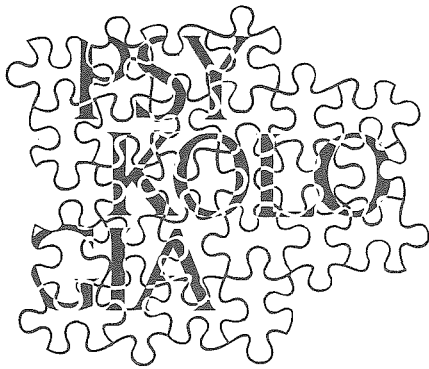
minta tyydyttää käyttäjiä. Kirjoittakaa, soittakaa, tulkaa käymään!

Joitakin kommentteja olemme toki saaneet, kiitos niistä.

Bibliografiaa on mm. pidetty liian kapea-alaisena. Esim. tiedotustutkimuksen kannalta relevanttia kulttuurin tutkimusta on kaivattu enemmän bibliografiaan. Tiedotusopin ekstensiosta on syytä käydä jatkuvaa keskustelua; alahan on elävä ja sen rajat muuttuvaiset. Esim. kulttuurin tutkimuksessa on varmasti aineistoa, jota nykyistä enemmän voitaisiin sisällyttää bibliografiaan - huolimatta siitä, että Jyväskylän yliopistoon ollaan perustamassa kulttuurintutkimuksen informaatio- ja dokumentaatiokeskusta.

Bibliografiaa on syytetty myös liian tamperelaiskeskeiseksi ja muupaikkakuntalaisia syrjiväksi. Tässä tutkijat itse voivat auttaa: lähettäkää tutkimusraporttinne, esitelmänne, artikkelinne (erityisesti ulkomaisissa lehdissä julkaistut) suoraan NORDICOMiin. Yhteistoiminnassa varmasti pääsemme parempaan lopputulokseen: NORDICOMilla ei ole mitään syytä syrjiä ketään tutkijaa tai mitään tiedotusopin aluetta.

Maija Jussilainen

Tilauhinna: kotimaahan ja Pohjoismaihin 130 mk, muualle 150 mk.

Jäsentilaus 100 mk ja opiskelijatilaus 60 mk (sis. jäsenmaksun).
Irttonumero 25 mk.

Tilaukset: Psykologia-lehti, Snellmanink. 9-11,
00170 Helsinki.
PS-tili: 9544-2

Julkaisija: Suomen psykologinen seura.

Psykologia-lehti, 1985

kirja~arvioita

Pienten kansojen musiikkisissit

WALLIS, Roger & MALM, Krister. Big Sounds from Small Peoples. The Music Industry in Small Countries. London, Constable, 1984. 419 s.

Jos todella olemme siirtymässä teollisuusyhteiskunnasta informaatioyhteiskuntaan, äänilevyteollisuuden tutkimus on yksi parhaista tavoista ennustaa tulevaisuutta. Tulevaisuuden tutkijathan kertovat meille, että informaatio on loputtomiin jaettavissa oleva luonnonvara, jonka käytön pitäisi näin ollen olla lähes ilmaista. Mutta jotta bisnes pyörisi, informaatiollakin täytyy olla käypä hinta.

Äänilevyteollisuuden tuotteena on aina ollut musiikki, aineeton hyödyke. Aikaisemmin sen myynti tapahtui kuitenkin konkreettisten esineiden, pyöreiden mustien kiekkojen muodossa. Nykyisin yhä kasvava osa äänilevyteollisuuden liikevaihdosta perustuu aineettomiin liiketoimiin. Suurin osa äänitteiden kansainvälisestä kaupasta on julkaisuoikeuksien kauppaa, jossa tavaraa ei lainkaan liiku maasta toiseen. Levy-yhtiöt hankkivat huomattavia lisätuloja omistamiensa musiikkikustantamojen kautta. Monissa maissa, myös Suomessa, levy-yhtiöt perivät radioyhtiöiltä korvauksia levyjen soitosta. Ja tästä vuodesta alkaen tyhjen kasettien ostajat maksavat Suomessa levytuottajille korvausta siitä, että he ehkä käyttävät kasettejaan näiden tuotteiden kopioimiseen. Äänilevyteollisuus on siis jo joutunut innovoimaan sekä markkinointitapoja että lainsäädäntöä, joita tarvitaan aineettomien hyödykkeiden hyödyntämiseen.

Roger Wallis ja Krister Malm ovat ruotsalaisia tutkijoita, jotka ovat saaneet tehtäväkseen laatia vertailevan tutkimuksen äänilevyteollisuuden asemasta eri tyyppisissä pienissä maissa. Suuruusluokaltaan projekti vastaa Suomen Akate-

mian suurimpia yhteiskuntatieteellisiä hankkeita, mutta lisäksi tutkijat tuottavat aiheesta televisiosarjan, joka nähtänee Suomessakin. Myöhemmin Ruotsi järjestää myös tutkittujen maiden edustajille kokouksen, jossa tuloksia arvioidaan. Ruotsin lisäksi maita olivat Wales (kielivähemmistön osalta), Tunisia, Sri Lanka, Kenia, Tansania, Chile, Jamaika ja Trinidad. Lisämateriaalia on muualtakin, mm. Suomesta.

Äänilevyteollisuuden kehitykselle on ollut ominaista muutaman suuren monikansallisen yhtiön hallitseva asema (EMI, CBS, RCA, Philips-Polygram). Suuret yhtiöt ovat hoitaneet uuden teknologian kehittelyä ja luoneet kansainvälisesti tunnetuille taiteilijoille maailmanlaajuiset markkinat. Pieniin maihin perustetut tytäryhtiöt ovat toisaalta lisänneet myyntiä, toisaalta toimineet eräänlaisina kykyjenetsijöinä syöttäen kansainvälisille markkinoille uusia musiikkityylejä ja taiteilijoita. Kuitenkin suuret yhtiöt ovat aina joutuneet kilpailemaan pienten, paikallisten yritysten kanssa, jotka ovat usein olleet niitä nopeampia haistamaan uusia musiikin virtauksia.

Ruotsi itse edustaa maiden skaalassa yhtä ääripäätä: äänitteiden myynti ja kuuntelu asukasta kohti on lähes suurinta maailmassa ja monikansallisilla yhtiöillä vankka osuus markkinoista, mutta paikallisilla yrittäjillä (ABBasta viisi levyä kustantaneeseen yhtiöön Mora Träsk Musik) on silti tärkeä asema. Toisessa ääripäässä on sitten Tansania, jossa ei periaatteessa pitäisi olla äänitemarkkinoita lainkaan. Maan ainoa levypräsäämö ei toimi ja levyjen ja kasettien maahantuonti on kielletty. Kuitenkin Tansaniassa arvioidaan olevan noin 40 000 kasetin vuotuiset pimeät äänitemarkkinat (samaa luokkaa kuin Suomen levymyynti pulavuonna 1933), ja tansaniaalaista swahili-jazzia ilmestyy levyillä naapurimaassakin. Maailmassa ei löydy enää ainoatakaan maata, joka olisi täysin äänitteiden vaikutuksen ulkopuolella.

Välimuotoja ovat sitten esimerkiksi Chile, jota monikansalliset hallitsevat, Wales, jossa pienet paikalliset yhtiöt ovat syrjäyttäneet lontoolaisyritykset kymrinkielen popmusiikin tuottajina, sekä Sri Lanka, jossa kasettien luvaton monistus on pakottanut ulkomaiset yritykset vetäytymään kokonaan markki-

noilta.

Äänitemarkkinoista on vaikea saada täsmällisiä tietoja. Wallis ja Malm ovatkin valinneet haastatteluihin ja havainnointiin perustuvan tutkimusmenetelmän, jossa kvantitatiivisella, täsmällisellä tiedolla on vain täydentävä osa. Tilanne kartoitetaan siteeraamalla levytuottajia, muusikoita ja paikallisia sanomalehtiä. Menetelmä näyttää toimivan kohtuullisen hyvin, ja sitä elävöittävät sellaiset ikimuistoiset hahmot kuin Sri Lankan kasettikeisari Atu Moolchand, walesilainen protestilaulaja Dafydd Iwan sekä veriseen keskinäiseen kilpailuun joutuneet jamaikalaiset levytuottajaveljekset Byron ja Neville Lee. Mutta tiedon luotettavuutta ei aina voi tarkistaa. Silmään osuu esimerkiksi radion vaikutusta koskevassa luvussa oleva anekdootti Suomen Yleisradiosta niiltä ajoilta, jolloin itse olin kyseisen laitoksen palveluksessa:

"Eräässä vaiheessa (Otto) Donner uudisti vallankumouksellisesti radion viihdemusiikin tarjontaa lisäämällä tietoisesti uudentyyppisiä sävelmiä, esimerkiksi intialaisia ragoja, perinteiseen ikivihreistä koostuneeseen ohjelmistoon. Tästä seurasi vastalauseitten myrsky, kuuntelijat kirjoittivat ja soittivat valituksia. Levyteollisuus murisi. Mutta Donner pysyi vankkumattomana ja uutta ohjelmistoa jatkettiin kahden vuoden ajan. Tämän kauden jälkeen Suomen radio päätti palata perinteiseen viihdemusiikkiohjelmistoon. Tuloksena oli vielä suurempi vastalauseitten myrsky. Yleisö oli jo tottunut uuteen ohjelmistoon ja alkanut pitää siitä!" (s. 248)

Hyvä tarina, mutta ei aivan tosi.

Niin yllättävältä kuin tämä saattaa-kin tuntua, Wallisin ja Malmin työ on ensimmäinen kansainvälisen äänilevyteollisuuden kartoitus, mitä koskaan on tehty. Sen tärkeimpinä ansioina ovat tilanteen kartoitus ja tyyppimaiden kuvaus. Antropologian pioneerien tavoin tutkijat tuovat esiin aika yllättäviäkin asioita. Esimerkiksi Sri Lankassa ja Tunisiassa radiolla ei ole juuri lainkaan vaikutusta levymyyntiin, suosittuja kasetteja ei yksinkertaisesti soiteta radiossa. Chilessä monikansallinen CBS oli Allenden aikana tärkeä vasemmistolaisen poliittisen musiikin tuottaja, ja yhtiö suree nyt sitä, ettei vanhoja nauhoja voi enää

hyödyntää. Tutkimuksesta jää kuitenkin kaipaamaan edes lyhyttä kokonaiskuvausta muiden kuin tutkittujen maiden, varsinkin suurimpien levytuottajamaiden markkinoiden nykyisestä tilanteesta. Pelkään, että aineistosta ei synny helposti kokonaiskuvaa lukijalle, joka ei ole muuten seurannut alan kansainvälistä kehitystä.

Wallisin ja Malmin perusasetelmana on monikansallisten yhtiöiden ja pienten paikallisten yhtiöiden kilpailu ja vuoro-vaikutus. Tätä dialektiikkaa he tiivistävät edelleen Ruotsin tilanteesta rakennettuun asetelmaan "kaupalliset" ja "ei-kaupalliset" tuottajat. Samalla he seuraavat kansallisten musiikkityylien muuttumista, teknologian vaikutusta, radion roolia, valtion musiikkipolitiikkaa ja tekijänoikeuden osuutta kehitykseen. Ensimmäisinä alan tutkijoina he pyrkivät kartoittamaan myös maiden välisten royalti-maksujen sekä "Teostojen" kansainvälisen rahaliikenteen todellista merkitystä, mikä kuitenkin osoittautuu erittäin vaikeaksi täsmällisten tietojen puutteessa.

Tutkimus rönnyilee moneen suuntaan, ja välillä saamme osallistua varsinaiseen salapoliisintyöhön, kun tekijät jäljittävät kansainväliseksi hitiksi nousseen Malaikan tekijänoikeudellisia korvauksia. Ainakin kuusi eri säveltäjää Euroopassa on ilmoittautunut tämän taatusti afrikkalaisia alkuperää olevan sävellyksen tekijöiksi ja nostaa korvauksia sen eri levyversioista. Penniäkään ei ole kulkeutunut Keniaan, josta sävelmä on todistettavasti lähtöisin. Toisaalta kenialaiset itsekään eivät ole päässeet yksimielisyyteen oikeasta säveltäjästä. Yhdessä vaiheessa kertomusta edistyksellisen laulu-liikkeen lipunkantajat Pete Seeger, Harry Belafonte ja Miriam Makeba paljastuvat hekin aikamoisiksi syntisiksi.

Ei ole mikään ihme, ettei aineistosta synny kivenkovaa teoriaa äänilevyteollisuuden vaikutuksesta. Wallis ja Malm osoittavat, että äänitteiden vaikutus voi eri maissa saada hyvinkin erilaisia muotoja. Monikansalliset yhtiöt eivät suinkaan ole kaikkivaltaita kehityksen ohjaajia, vaan paikalliset kulttuurit ovat puolustuskykyisiä. Parhaiten ne menestyvät silloin, kun ne oppivat käyttämään hyväkseen nykyaikaista halpaa ääniteknikkaa. Vaikka valtioiden toiminta osoit-

tautuu haparoivaksi ja usein ristiriitaiseksikin, valtion politiikalla, radiolla ja tekijänoikeudella (tai sen puutteella) on selvästi oma vaikutuksensa.

Wallis ja Malm uskaltavat myös enteilemään tulevaa kehitystä. Monikansallisten yhtiöiden jatkuva keskittyminen sekä uusi, kallis teknologia (video, compact disc) ennustavat maailman musiikin jatkuvaa homogenisoitumista, maailmasta voi tulla suuri Eurovision laulukilpailu. Mutta musiikin sissiliikkeet tulevat jarruttamaan tätä kehitystä, laajalle levinnyttä halpaa ja yksinkertaista kasettitekniikkaa ei voida hävittää, järjestelmästä löytyy aukkoja.

Tutkimus ja sen raportointi voi olla sekä hauskaa että jännittävää. Olisipa niin useammin!

Pekka Gronow